

Μία περιοχή καταδικασμένη στον αυταρχισμό;

Στις πρόσφατες εκλογές στην Τυνησία η συμμετοχή των πολιτών περιορίστηκε στο εξαιρετικά ισχνό 8,8%. Ποιος θα μπορούσε να φανταστεί πως έντεκα χρόνια μετά το ξέσπασμα της λεγόμενης «Αραβικής Ανοιξης» στην Τυνησία, με τη χώρα να αποτελεί το μοναδικό επιτυχημένο παράδειγμα επιτυχούς δημοκρατικής μετάβασης, θα φτάναμε στο σοκαριστικό 91% αποχής από την εκλογική διαδικασία. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι, ο σημαντικότερος είναι η μη επιδίωξη συναίνεσης από τον πρόεδρο της χώρας και οι μονομερείς πρωτοβουλίες, συμπεριλαμβανομένου και ενός νέου Συντάγματος που οδήγησαν την αντιπολίτευση να καταγγείλει τις πρωτοβουλίες ως αυταρχική στροφή και τελικά στην αποχή από τις εκλογές. Δεν είναι όμως μόνο η κατάσταση στην Τυνησία που προκαλεί προβληματισμούς.

ΓΝΩΜΗ

ΤΟΥ
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
ΚΑΡΑΤΡΑΝΤΟΥ

Στο Ιράν οι πολίτες, με τις γυναίκες ως θρυαλίδα, εξεγέρθησαν ενάντια στο αυταρχικό καθεστώς. Το είχαν κάνει και το 2009 με το «Πράσινο Κίνημα» ως προάγγελο της «Αραβικής Ανοιξης», ενώ και το 2018 πραγματοποιήθηκαν μεγάλες διαδηλώσεις.

Η Μέση Ανατολή και η Βόρεια Αφρική είναι μία περιοχή που αντιμετωπίζει δομικά προβλήματα. Αυταρχικά και απολυταρχικά καθεστώτα, προβληματικά συστήματα δικαιοσύνης, εκτεταμένη διαφθορά, διασπορά της βίας, περιορισμένη αντιπροσώπευση των πολιτών, οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, σεκταριστικές συγκρούσεις και εξτρεμισμός, αλλά και μία δυναμική νέα γενιά που νιώθει εγκλωβισμένη και αναζητεί διεξόδο και ένα παράθυρο ευκαιρίας για το αύριο.

Αυτοί ήταν και οι λόγοι που οδήγησαν στις επαναστάσεις της Αραβικής Ανοιξης. Δυστυχώς όμως ο χειμώνας ήρθε γρήγορα. Στις περισσότερες χώρες, με εξαίρεση την Τυνησία, τα αυταρχικά καθεστώτα διατηρήθηκαν και σκλήρηναν τη στάση τους. Ισλαμιστικές κινήσεις και οργανώσεις (π.χ. οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι) ήταν οι μόνες που κατάφεραν να εκμεταλλευτούν την ευκαιρία και να προβάλλουν ως εναλλακτική στις απολυταρχικές ηγεσίες. Η βία έγινε καθημερινή κατάσταση με εμφύλιες και ενδοκρατικές συγκρούσεις, παρεμβάσεις τρίτων χωρών και εμπλοκή βίαιων μη κρατικών δρώντων και μία εκτεταμένη αντιπαράθεση Σουνιτών-Σιιτών. Η τρομοκρατία εξακολουθεί να είναι η μεγαλύτερη απειλή για την ασφάλεια των χωρών, ενώ η δημοκρατία βρίσκεται σε καθεστώς συνεχούς υποχώρησης.

Απέτυχε λοιπόν η προσπάθεια κοινωνικής και πολιτικής αλλαγής του 2011; Δεν υπάρχει εύκολη απάντηση. Πρέπει να γίνει ξεκάθαρο πως δεν μπορούμε να προσεγγίσουμε την περιοχή με δυτικά γυαλιά. Η ελπίδα πως η Αραβική Άνοιξη θα οδηγούσε σε έναν από τα κάτω εκδημοκρατισμό ήταν εξαρχής προβληματική. Στη Μέση Ανατολή και στη Βόρεια Αφρική δεν υπάρχει το αντιπροσωπευτικό πλαίσιο των φιλελεύθερων δημοκρατιών. Δεν υπάρχει Κοινωνία των Πολιτών και πλουραλιστικά κόμματα. Η ίδια η δομή των κοινωνιών και των κρατών αναδεικνύει το αδιέξοδο της προσέγγισης στο σχήμα του έθνους κράτους (χαρακτηριστική περίπτωση η Λιβύη).

Εξίσου αποτυχημένη όμως ήταν και η προσπάθεια επιβολής του εκδημοκρατισμού. Το πρόγραμμα της εξαγωγής της δημοκρατίας, μέρος της ιδεολογίας της διακυβέρνησης Μπους, με χαρακτηριστική περίπτωση το Ιράκ, δεν μπορεί να θεωρηθεί επιτυχημένο. Όπως έχει γράψει δεικτικά, αλλά εύστοχα στο βιβλίο του «American Orientalism» ο Douglas Little, η Μέση Ανατολή δεν είναι το Κάνσας.

Πρέπει λοιπόν η Δύση να εγκαταλείψει την περιοχή; Οχι. Πρέπει όμως να αναζητηθεί μία προσέγγιση η οποία να βασίζεται σε τρία σημεία: 1) κατανόηση των ιδιαίτερων συνθηκών των κρατών, 2) συμμετοχική πρωτοβουλία σταδιακής δημοκρατικής μετάβασης με ενεργό συμμετοχή των κοινωνιών, 3) περιορισμός της υποστήριξης των «φίλων» τυράννων. Τέλος, πρέπει να δούμε ξανά το ζήτημα των ανθρωπιστικών επεμβάσεων και της ευθύνης προστασίας. Οι αποτυχίες και οι αστοχίες του παρελθόντος δεν μπορούν να καταδικάσουν τους πολίτες της περιοχής σε μαζικές παραβιάσεις δικαιωμάτων. Η Μέση Ανατολή και η Βόρεια Αφρική δεν είναι καταδικασμένη στον αυταρχισμό, πρέπει όμως να τη βοηθήσουμε να βρει τον δικό της δρόμο προς τη δημοκρατία και κυρίως τους πολίτες, όπως του Ιράν, που δίνουν και τη ζωή τους για αυτά.

Ο Τριαντάφυλλος Καρατράντος είναι δρ. Ευρωπαϊκής Ασφάλειας και Νέων Απειλών και κύριος ερευνητής στο Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ).